

MUISTIKKA - SEURANTAVÄLINE

Kehitysvammaisten muistisairauksien varhaiseen tunnistamiseen

MUISTIKKA-SEURANTAVÄLINEEN TARKOITUS:

Väline ei ole diagnostinen väline. Se on työväline lähi-ihmisille, hoitajille, ohjaajille ja läheisille, joilla herää huoli mahdollisesta muistisairaudesta. Väline kokoaa muistisairauteen viittaavaa oireistoa ja sen on myös tarkoitus tukea lääkäriä diagnoosin teossa. Välineen avulla voi lisäksi seurata muistisairauden etenemistä ja/tai muistisairauslääkkeiden vaikuttavuutta.

VÄLINEEN KÄYTTÖ:

MUISTIKKA-seurantaväline on tarkoitettu muistioireiden objektiiviseen arviointiin.

Arvioijan on tunnettava kehitysvammaisen henkilö hyvin. Oireiden arviointi ja seuranta on hyvä suorittaa tehostetusti esim. noin 3 – 6 kuukauden periodilla. Ohjeita välineen käyttöön löytyy oppaasta: www.muistikka.fi

MUISTIKKA-seurantavälineen rakenne on mukautettu NTG-Early Detection Screen for Dementia (EDSD)-välineestä.

Asumis- tai palveluyksikkö:	
Asiakas:	Syntymäaika:
Seurannan tekijä(t):	Pvm:
Seurannan tekijä(t):	Pvm:
Seurannan tekijä(t):	Pvm:

Toimenpiteet ja suunnitelmat arvioinnin jälkeen

Toimenpiteet ja suunnitelmat:	Aikataulu:	Vastuhenkilö(t):	Seuranta:

MUISTIKKA - SEURANTAVÄLINE

Toimintakyvyn muutokset, osa 1

Rasti sopivin vaihtoehto kunkin muutoksen kohdalla

OIREET TOIMINTAKYVYN ERI OSA-ALUEILLA (Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen)	PVM	Tarkempi kuvaus oireesta Tärkein muutos on muutos arjessa, muutos entiseen.	Oire ollut aina	Oire ollut aina, mutta voimistunut	Oire on uusi, ilmennyt kuluneen vuoden aikana	Oiretta ei ole
Energisyyden muutokset						
Omatoimisuuden muutokset						
Unihäiriöt ja vuorokausirytmien muutokset						
Ymmärtämisen ja toiminnanohjauksen muutokset						
Päivittäiset mielialan vaihtelut						
Ärtyneisyys/ tuskaisuus						
Käyttäytymisen ja persoonallisuuden muutokset						
Syömishäiriöt, laihtuminen						

MUISTIKKA - SEURANTAVÄLINE

Rasti sopivin vaihtoehto kunkin muutoksen kohdalla

OIREET TOIMINTAKYVYN ERI OSA-ALUEILLA (Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen)	PVM	Tarkempi kuvaus oireesta Tärkein muutos on muutos arjessa, muutos entiseen.	Oire ollut aina	Oire ollut aina, mutta voimistunut	Oire on uusi, ilmennyt kuluneen vuoden aikana	Oiretta ei ole
Henkilökohtainen hygienia						
Hahmotushäiriöt						
Epileptiset kohtaukset						
Kielellisten kykyjen heikentyminen						
Harhaluulot						
Vaeltelu						
Muutokset kävelyssä						
Joku muu, mikä?						

MUISTIKKA - SEURANTAVÄLINE

Muistin muutokset, osa 2

Rasti sopivin vaihtoehto kunkin muutoksen kohdalla

OIREET TIEDON KÄSITTELYSSÄ (kognitiivinen)	PVM	Tarkempi kuvaus oireesta Muistin ongelmat eivät välttämättä näy ensioireina – lyhytkestoinen muisti voi olla jo ennestään huono.				
			Oire ollut aina	Oire ollut aina, mutta voimistunut	Oire on uusi, ilmennyt kuluneen vuoden aikana	Oiretta ei ole
Läheisten ihmisten tunnistaminen vaikeaa						
Läheisten ihmisten nimet unohtuvat						
Äskettäisiä tapahtumia vaikea muistaa						
Eksyy tutussa ympäristössä						
Tavarat häviävät, hukkuvat tai ovat oudoissa paikoissa						
Uusien taitojen tai nimien oppiminen on vaikeaa						
Orientaatio aikaan ja/tai paikkaan heikentynyt						
Joku muu, mikä?						

LIITE: oireiden tarkempi kuvaus

MUISTIKKA-seurantaväline, kehitysvammaisten muistisairauksien varhaiseen tunnistamiseen

Toimintakyvyn muutokset, osa 1

OIREET TOIMINTAKYVYN ERI OSA-ALUEILLA (Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen)	Tarkempi kuvaus oireesta Tärkein muutos on muutos arjessa, muutos entiseen.
Energisyyden muutokset	Mielenkiinnon vähentyminen harrastuksiin ja muihin toimintoihin, oma-aloitteisuuden väheneminen, terveydentilan heikentyminen, yleisen sairastavuuden lisääntyminen ja tapahtumien seuraamisen väheneminen.
Omatoimisuuden muutokset	Toimintakyvyn heikkeneminen (esim. yleinen hidastuminen ja epävarmuus), tarvitsee enemmän apua arjen toiminnoissa esim. pukeutuminen, syöminen, WC:ssä käyminen, opittujen taitojen ja arkisten taitojen katoaminen, kätevyuden muutos Apraksia = kykenemättömyys suorittaa liiketoimintoja eli kätevyuden heikkeneminen (esim. pukeutumisen ja parranajon vaikeutuminen eli liikesarjojen suorittamisen vaikeus, vaikka motoriikka onkin kunnossa).
Unihäiriöt ja vuorokausirytmien muutokset	Liiallinen tai liian vähäinen nukkuminen, heräilee ja/tai kuljeskelee öisin, on sekava öisin ja herätessään, päivällä nukkuminen lisääntynyt, nukkuu pidempään tai herää aikaisemmin kuin aiemmin, ei erota päivää ja yötä eli vuorokaudenrytmien sekavuutta jne.
Ymmärtämisen ja toiminnanohjauksen muutokset	Ei osaa seurata yksinkertaisia ohjeita tai ei osaa toimia ohjeiden mukaisesti, ei tunnista esineitä eikä osaa käyttää niitä esim. ruokailuvälineet, samojen asioiden toistamista ja kyselyä, asianmukaisen pukeutumisen vaikeus. Eksekutiiviset toiminnot eli toiminnanohjaus = prosesseja, jotka yhdistävät yksinkertaiset toiminnot monimutkaiseksi tavoitteiseksi toiminnaksi (esim. suunnitelmallisuus, sujuvuus, joustavuus ja kontrollin ylläpitäminen)
Päivittäiset mielialan vaihtelut	Saa odottamattomia raivokohtauksia, hallitsematonta itkua, huutamista tai on vetäytynyt, haluton/väläpitämätön, epävarma, sulkeutunut, vaikuttaa masentuneelle.
Ärtynisyys/tuskaisuus	Vaikuttaa ahdistuneelta, kiihtyneeltä tai hermostuneelta, osoittaa verbaalista tai fyysistä aggressiota.
Käyttäytymisen ja persoonallisuuden muutokset	Vetäytyy sosiaalisista toiminnoista ja muiden ihmisten seurasta, puhuu itsekseen, aiemmin hyvin seurallinen nyt vetäytyy omiin oloihinsa, hymyttömyys eli ilme muuttuu, vaikeiden tilanteiden välttely, tunne-elämän latistuminen tai toisaalta liiallinen impulsiivisuus esim. toisten koskettelu, puhuu itsekseen, pelkotilat.
Syömishäiriöt, laihtuminen	Syömiseen liittyviä ongelmia kuten ruuasta kieltäytyminen sekä erilaiset ruuan käsittelyongelmat suussa, syömisvaikeudet, nielemisvaikeudet (Aspiraatio= ruoan ja/tai juoman vetäminen henkeen/keuhkoihin), viivästynyt nielemisrefleksi, tahaton tai krooninen painonlasku.
Henkilökohtainen hygieenisuus	Ei enää huolehdi omasta puhtaudesta, WC:ssä käynneistä, likaisten vaatteiden vaihtamisesta, virtsankarkailu ja pidätyskyvyn menettäminen.
Hahmotushäiriöt	Epävarma kävellessään esim. kynnysten yli, kuvioitujen lattioiden tai epätasaisten pintojen yli (matot), eksyy tutussa ympäristössä, ei löydä esim. WC:tä tai omaa huonettaan, kaatuilee ja törmäilee.
Epileptiset kohtaukset	Lisääntyneet epileptiset kohtaukset tai epileptisten kohtauksien puhkeaminen.
Kielellisten kykyjen heikentyminen	Ei aloita keskustelua tai keskustelun seuraaminen vaikeutuu, ei löydä sanoja, lukeminen ja kirjoittaminen vähenee tai jää pois kokonaan. Afasia = kielellinen häiriö eli puheen ymmärtämisen ja tuottamisen vaikeus (esim. oikeiden sanojen muistamisen, ymmärtämisen tai löytämisen vaikeus).
Harhaluulot	Kuulee ja/tai näkee olemattomia asioita, epäluuloinen ajattelu kuten varastamisepäilyt, mustasukkaisuus, lasipintojen ja peilien heijastuksien aiheuttamat harhat.
Vaeltelu	Vaeltelee päivisin ja/tai öisin, levottomuus.
Muutokset kävelyssä	Töpöttävä, laahaava tai lyhytaskelinen kävely, kävely muuttunut epävarmaksi, kävelyn aloittamisen vaikeus, kävelyn pääsemisen jälkeen lopettaminen ja kääntyminen takaisin on vaikeaa. Kävely leveäraiteista tai jalat ovat kävellessä kiinni toisissaan.

LIITE: oireiden tarkempi kuvaus

MUISTIKKA-seurantaväline, kehitysvammaisten muistisairauksien varhaiseen tunnistamiseen

Muistin muutokset, osa 2

OIREET TIEDONKÄSITTELYN ALUEELLA (kognitiivinen)	Tarkempi kuvaus oireesta Muistin ongelmat eivät välttämättä näy ensioireina – lyhykestoinen muisti voi olla jo ennestään huono
Läheisten ihmisten tunnistaminen vaikeaa	Ei tunnista tuttuja henkilöitä esim. sukulaisia/ystäviä/henkilökuntaa Agnosia = tunnistamisen vaikeutuminen (esim. kasvojen tai esineiden tunnistaminen tai nähdyn merkityksen käsittämisen vaikeus).
Läheisten ihmisten nimet unohtuvat	Ei muista tuttujen henkilöiden nimiä, ei myöskään muista uusien hoitajien nimiä.
Äskettäisiä tapahtumia vaikea muistaa	Ei muista viimeaikaisia tapahtumia, esim. kuluneen viikon ajalta tai sitä aikaisempia.
Eksyy tutussa ympäristössä	Ei löydä reittiä tutussa ympäristössä (esim. oma huone, WC tai yhteiset tilat).
Tavarat häviävät, hukkuvat tai ovat oudoissa paikoissa	Kadottaa tai hukkaa esineitä tai laittaa tuttuja esineitä väärin paikkoihin.
Uusien taitojen tai nimien oppiminen on vaikeaa	Ongelmia uusien asioiden tai uusien ihmisten nimien oppimisessa, asioiden mieleen painamisen ja mielestä palauttamisen ongelmat.
Orientaatio aikaan ja/tai paikkaan heikentynyt	Menettää ajantajun (esim. vuorokaudenaika, viikonpäivä, vuodenajat), ei tiedä missä on tai ei osaa mennä tiettyyn paikkaan.

VÄLINEEN LÄHTEINÄ KÄYTETTY:

Arvio Maria, 2005. Downin oireyhtymä ja dementiaoireet -opas. Janssen-Cilag, Espoo.

Arvio Maria ja Castrén Maija, 2015. Kehitysvammaisuus ja muistisairaudet. Duodecim, Helsinki.

Vahtera Marjaliisa, 2002. Kehitysvammaisten dementia, Kehitysvammaliitto ry, Helsinki.

Muistisairaudet. Käypä hoito-suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Kardiologisen Seuran aset-tama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2014 (viitattu 3.3.2017).

Saatavilla Internetissä: www.käypähoito.fi

MuKeVa-projekti, 2013 – 2014. Suomen Dementiayhdistys ry.

National Task Group, Early Detection Screen for dementia, v.1. /2013 <https://aadmd.org/ntg/screening>

Seppälä Heikki ja Sundin Markus, 2011. TOIMI-menetelmä psykososiaalisen toimintakyvyn kuvaamiseen. Kehitysvam-maliitto ry.

Seurantaväline saatavana
myös ruotsinkielisenä
versiona: www.muistikka.fi.

Avain varhaiseen tunnistamiseen, tietoon ja tukeen